

A Gerecse mészkövétől, a Pesti-síkság homokjáig

A Pilisi Parkerdő kezelte közel 65 ezer hektárnyi terület legfőbb sajátossága a nyolc erdészeti tájegységet érintő erdőterület földrajzi, klimatikus, vízrajzi adottságainak rendkívüli változatossága. Legnagyobb kiterjedésű, összefüggő erdővel borított központi magja a Pilis–Visegrádi-hegység, melyet a Gerecse lankás dombvidéke, a Gödöllői-dombság Alföldig nyúló erdei, a Budai-hegység szabdalt vonulatai, és síkvidéki vagy éppen Duna-ártéri erdők öveznek.

A központban elhelyezkedő *Visegrádi-hegység* erdészeti táj a Dunántúli-középhegység legészakibb tagja – szív alakot formázva (talán nem véletlenül). Geológiai értelemben a vulkanikus Börzönnyel egy egységet alkotott, de a Duna elválasztotta tőle, délen pedig a domborzata szinte egybeforrt a karbonátos kőzetű Pilissel.

Jellegzetes vulkáni hegyvidék, legmagasabb pontja a Dobogó-kő (700 m). Zömében andezit és andezittufa alkotja, peremvidékén jellemző a löszborítás, északkeleti részén pedig lajtamészko található. Ezt a mészkövet valamikor mésztésére használták, amit kemencemaradványok tanúsítanak.

A táj erdőszűtsége igen magas, 71%, egybefüggő erdőtömb jellemzi, ugyanakkor a beépítettség is jelentős. Bente a cseres- és gyertyános-tölgyesek, valamint a bükkösök viszonylag szabályos öveket alkotnak.

A vegetációt mészkedvelő és mészkerülő, valamint szikladomborzatú erdők színezik. Mérsékelt klíma jellemzi a tájat – ám a mély, meredek patakvölgyekben hűvösebb, párásabb viszonyok alakulnak ki, mint a hegyoldal felső részein. Az átlagos évi középhőmérséklet 9,3 °C, az éves csapadék 654 mm.

Az andezit alapkőzet és tufái jó vízzárók, a felszín közelében tudják tartani a vizet. Emiatt a hegységben sok (közel 170) forrás található, igaz, nagy részük időszakos. A Visegrádi-hegység kiemelkedő érdekessége számos apró hegyi tó és vízállás (Kő-hegy, Kis-Pap-rét, Reketyés-tó, Csíkostó), melyek vízállása ingadozó.

Az alapkőzetnek megfelelően, a főként vályogos szövetű talajokon, többletvízhatástól független termőhelyeken, ran-kerrel és barna erdőtalajokkal találkozhatunk.

A jégkorszaki aprózódás jellegzetes formakincsei a Thirring-sziklák vagy a Vadálló-kövek. A vulkáni hamu-, törmelék- és horzsakőrétegek jól tanulmányozhatók a Holdvilág-árokban.

E különleges képződményeknek köszönhetően is, a táj egyike hazánk legnépszerűbb turisztikai célpontjainak.

A *Pilis–Budai-hegység* erdészeti táj szervesen kapcsolódik a Visegrádi-hegység vonulataihoz. A Pilis nagy mészkő- és dolomittrögökből álló keskeny hegyvonulat, míg a medencékkel tagolt Budai-hegység erősen darabolt rögeiben a karbonátos alapkőzetet kívül más üledékes kőzetek (márga, homokkő,

agyag, pannon üledékek, lösz) is megtalálhatók. A két hegységet a Pilisvörösvári-medence választja el egymástól.

Leggyakoribb talajtípusok a vályogos szövetű rendzinák és a barnaföldek, de jelentős területen fordulnak elő sziklás, kőves váztalajok, agyagbemosódásos barna erdőtalajok, rozsdabarna erdőtalajok.

Természetes növényzetét a klímaregionális gyertyános-tölgyesek és cserések alkotják, extrazonálisan megjelenő bükkösökkel. Jelentősek a mészkedvelő és szikladomborzatú erdők, melyek létrejöttében a változatos alapkőzet és domborzat játszott szerepet. A medencékben, a természetes erdők helyén ma már települések és mezőgazdasági területek találhatók.

A Pilisben található a Dunántúli-középhegység legmagasabb pontja, a Pilis-tető (757 m). Az erdő táj klímája viszonylag hűvös, az éves csapadék 614 mm, a középhőmérséklet pedig 9,3 °C.

A cserések elsősorban a Pilis alacsonyabb régióiban és a Budai-hegység déli felében alkotnak összefüggőbb tömböket. A gyertyános-tölgyesek az északi lejtőket részesítik előnyben, a Pilisben a Fekete-hegyen és a Hosszú-hegyen, a Budai-hegységben pedig a Nagykovácsra néző északi lejtőkön találhatók. A bükkösök főképp a Pilis és a Budai-hegység magasabb pontjain és azok északi lejtőin, extrazo-

nálisan helyezkednek el, nagyobb tömbben csak a Pilis-tetőn találhatók. A kocsánytalan tölgyesek a Pilis kissé alacsonyabb régióiban jellemzők, de a Budai-hegység keleti peremén, a Hűvösvölgy és a Hárs-hegy térségében is kisebb tömböt alkotnak.

A Pilis–Budai-hegység erdészeti táj közjóléti szempontból – a Visegrádi-hegység mellett – az ország egyik legfontosabb tája, a Budapesten és környezetében élő lakosság fő kiránduló célpontja. E tájakban ugyanakkor meghatározó a természetvédelmi rendeltetés, a Duna–Ipoly Nemzeti Park, illetve a Budai-hegység Tájvédelmi Körzet részeként.

1981-ben alakult meg a Pilis–Visegrádi-hegység területén a Pilisi Bioszféra Rezervátum. Az UNESCO ezzel elismerte, hogy a táj- és természetvédelmi célokat sikeresen hangolták össze az erdőgazdálkodással és a nagyváros tömegeinek turisztikai igényeivel – e minősítés napjainkig sikeresen megújításra került.

Az erdészeti táj területén két erdőrezervátum található: a Pilis-oldal és a Kis-Szénás Erdőrezervátum. A Szénások fokozottan védett területe – az Európa Diplomás *pilisi len* egyedüli élőhelye.

Jelentős szakmatörténeti értékkel bír Budapest, Pilisvörösvár, Piliscsaba térségében a feketefenyővel folytatott kopárfásítás – a 18–19. század meggondolatlan erdőpusztításai miatt erodálódott területek megmentésére. A fenyők védelmében a talajpusztulási folyamatok megálltak, megkezdődött a lassú talajképződés, így lehetővé vált az őshonos erdőtársulások fafajainak természetes visszatelepülése is. A kopárokon létesített erdők alacsonyabb záródású foltjaiban ritka és értékes dolomit sziklagyepek is találhatók.

Nyugat felé haladva a *Dunazugi-medencék* és a *Gerece* keleti nyúlványai csatlakoznak. A Gerece nagymértékben feldarabolódott hegység, mészkő és dolomitrgökből áll. A termőhelyi adottságok gyengék, állományviszonyai viszont sokfélék: cserések uralják, kisebb arányban gyertyános-tölgyesek, mész- és melegkedvelő tölgyesek, közöttük szikla- és tetőerdőkkel. A bükkösök területfoglalása alacsony, de a tájat színesítik. A dombvidék szinte észrevétlenül megy át aztán a szomszédos Bicske–Zsámbéki-medence, Etyeki-dombság területébe. Itt már a lösz, a márga a jellemző alapkőzet: a száraz klíma, a kedvezőtlen hidrológiai és talajvi-

szonyok leginkább a cserések, cseres-tölgyesek, akácosok és feketefenyvesek termőhelyi igényeit elégítik ki.

Keleti „határunk” a *Gödöllői-dombság*, mely a *Cserhát*-hoz kapcsolódó, az Alföldbe benyúló alacsony dombvidék, mérsékelt meleg – száraz klímával.

A homokból és a löszből képződő vályogtalajok jól elnyelik és vezetik a vizet, és a domborzat sem kedvez a talajvíz tárolásának, így az erdők közvetlenül a csapadékból származó vizekre vannak utalva. A jobbára kedvezőtlen adottságú termőhelyeken meghatározó az akácosok aránya, mellettük a tölgyesek, cserések, fenyvesek foglalnak el nagyobb területeket.

A terület nagy hányada a Gödöllői-dombvidék Tájvédelmi Körzet része, ahol az adottságok miatt mind középhegy-

ségi, mind alföldi társulások fellelhetőek. Kiemelkedő értéket képvisel a tájban két erdőtársulás: a gyertyán elegyes, mezei juharos-tölgyes és a kislevelű hársas-tölgyes, ez utóbbinak itt található az egyedüli ismert élettere hazánkban. Jelentős természetvédelmi értéket képviselnek a tatárjuharos lösztölgyesek, a gyertyános-tölgyesek és melegkedvelő tölgyes erdőtársulások is. Ugyancsak védett a Gödöllői arborétum területe is, a környékbeli kedvelt kirándulóhelye.

Az erdészeti táj területén található a Nagy Istrázza-hegy Erdőrezervátum, jellemzően az előzőekben leírt társulásokkal.

Fontos helytörténeti látnivaló az 1849-es, győztes Isaszegi csatában elesett honvédek emlékműve, és a honvédsírok Isaszeg-Katonapallagon. Vácszentlászló erdeiben a szarmata, majd római védvonal, a Csörsz árka maradványai találhatók meg.

Acsa és Aszód között húzódik a *Középső-Cserhát-vidék* erdészeti táj legdélebbre eső galgamácsai erdőtömbje melyen elsősorban cserések, cseres-tölgyesek állnak.

A Duna vonalát követő tájegységek alapjaiban különböznek az előző területektől. A *Dunai-szigetek*, és a *Közép-Duna menti sík tájak* klímája jellemzően erdőssztyepp, illetve kisebb arányban kocsánytalan tölgyes, és cseres.

Az ártéri termőhelyeknek és az elmúlt időszakok fafajpolitikájának megfelelően jellemzőek a nemes- és a hazai nyárasok, de a tölgyesek, egyéb kemény lombosok, kőrisesek, fekete diósok aránya is jelentős. Az akácosok főleg a magasabb fekvésű homoktalajokon meghatározóak.

A tájegységben kiránduló- és parkerdők elsősorban a városok közelében létesültek. Budapesten a Naplás-tó, a Farkaserdő, a Páskomliget a leglátogatottabbak, míg vidéken kedvelt a Tököli parkerdő, valamint a Makádi parkerdő. Utóbbi természetvédelmi rendeltetésű elegyes magyar kőrises, kocsányos tölgyes, fekete diós állományok idős faegyedeiből áll, örökrdő-kezelés mellett.

Felhasznált irodalom

Dr. Führer Ernő szerk. Magyarország erdészeti tájai.

Szabó Csilla,
Pilisi Parkerdő Zrt.